

YO'LDOSH GAZLARNI TOZALASH, SUYUQLIK, GAZNING HARORATI VA YENGIL UGLEVODORODLARNI UTILIZATSIYA QILISHNING ZARURLIGI

Shahboz SHermamat o'g'li¹

¹QarMII "Foydali qazilmalar geologiyasi va razvedkasi" | kafedrası mudiri tffd. (PhD) Turdiyev
shahboz_01011991@mail.ru

Komilov Botir Asqar o'g'li²

²QarMII "Foydali qazilmalar geologiyasi va razvedkasi" | kafedrası assistenti
bkomilov199403@gmail.com

Rabbimov Jaxongir Shodmonkulovich³

³QarMII "Foydali qazilmalar geologiyasi va razvedkasi" | kafedrası assistenti
rabbimov1933@gmail.com

Toshmamatov Og'abek Otabek o'g'li⁴

⁴QarMII "Foydali qazilmalar geologiyasi va razvedkasi" | kafedrası 1-kurs talabasi
toshmamatovogabek23@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7220289>

ARTICLE INFO

Received: 27th September 2022

Accepted: 10th October 2022

Online: 18th October 2022

KEY WORDS

yengil uglevodorod, xom-ashyo, germetiklash, yengil fraksiya, rezervuar, yig'iv punktlari.

ABSTRACT

Kam debitli konlardan olinadigan yo'ldosh mash'ala gazlari hamda iste'molchidan uzoq masofada joylashgan konlarda gazlarni utilizatsiya qilishga sarflanadigan xarajatlar asoslanadi. Shuning uchun neft va gaz konlaridan olinadigan gazlarni iste'mol uchun ishlatish va sotishni amalga oshirishda texnologiyalar va jihozlar foydalanilganda mash'ala gazlarini utilizatsiya qilish uchun sarflanadigan tijorat xarajatlarini qoplash muammosi samarali hal qilish masalasi o'rganilgan.

Suyuqlik va gazning kesishuv harakatining yutuqlariga quyidagilar kiradi:

- 1) Past gidravlik qarshilik;
 - 2) Gaz va suyuqlikning kontakt maydoni;
 - 3) Absorberda DEA (dietanol amin) eritmasining ko'pirish holati kamayadi.
- Hozirgi vaqtda "Sho'rtanneftgaz" MChJ da gazlarni tozalash uchun seolitli oltingugurt tozalovchi reaksiya bloklari ASO-1 va ASO-2 aminli oltingugurtdan tozalovchi qurilma mavjuddir.
- ASO-2 qurilmasi 1992 yili ishga qo'shilgan bo'lib, loyihaviy quvvati 2 mlrd. m³/yil ga

teng. Qurilmada gazlarni regeneratsiya qilib tozalash uchun K-1 kolonnasi adsorberdagi suvni dietanolamin eritmasini 30% li kontaktidan foydalaniladi va K-2 da desorberda eritma qaytadan regeneratsiya qilinib tiklanadi. K-1 kolonna aminli oltingugurt tozalagich 28 ta turli likopchalardan tashkil topgan. Bu likopchalar gorizontal holda joylashtirilgan, likopchalarda bir – biriga teng o'lchamda sirti bo'ylab juda kichik teshikchalar teshilgan va teshikchalarda suyuqlik mayda oqimchalar va tomchilar shaklida taqsimlanadi.

Bu to'rtli likopchalar ifloslanishlardan va cho'kindilarni tiqilib qolishidan himoyalangan. K-2 kolonnasi esa 33S – shaklidagi likopchalar bilan ta'minlangan. Qurilmaning asosiy mahsuloti tarkibidagi 20 mg/m³ -gacha oltingugurt mavjud bo'lgan tozalangan gaz hisoblanadi.

O'z Dst 948 yangi standartida 2005 yil uzatmalarga tabiiy issiq gazni uzatish talabiga muvofiq oltingugurtning miqdori 7 mg/m³ gacha yetkaziladi. Shunga bog'liq holda quvvati 2 mlrd.m³/yil ko'rsatgichdan 1,12 mlrd.m³/yil ko'rsatgichgacha kamaytiriladi.

Neftning yengil uglevodorodlaridan samarali foydalanishda bu fraksiyalarni yo'qotilishini bartaraf qilish neft sanoati xodimlarining diqqatini o'ziga tortadi hamda uglevodorodlarni sintez qilish va belgilangan jarayon asosida keng gammali qimmat bo'lgan sintetik materiallarni olishning bir qator ilmiy va amaliy masalalarini muvaffaqiyatli yechish masalalari so'nggi o'n yillikda jadal o'rganilmoqdi. Neftkimyo sanoatining jadal rivojlanishi bilan bog'liq holda mustahkam tejamkor xom-ashyo bazasini yaratishda neft va gazdagi yengil uglevodorodlarning yo'qotilishini oldini olish va tiklash muhim masala hisoblanadi.

Birinchi o'rinda bu masalani xalq xo'jaligi uchun iqtisodiy mohiyatini ko'rib chiqish zarur hisoblanadi. Ishlab chiqarishda chiqindilarni yo'qotilishi texnika taraqqiyoti va ishlab chiqarishning o'sishi bilan bog'liqdir. Sanoatda organik sintez qilish paydo bo'lishigacha neft va gazni qayta ishlashda ajralib chiqadigan yengil uglevodorodlar kerakmas deb hisoblangan, ikkilamchi mahsulotlar yoqib yo'qotilgan. Sanoatning rivojlanishi bilan bunday "tashlanmalar" maqsadli mahsulotlarni olishda qimmat baho xom-

ashyo hisoblangan va umumiy ishlab chiqarish xarajatlari keskin kamaytirilgan. Ishlab chiqarishda tashlanmalardan foydalanishdagi tejamkorlik chiqindilarni o'zidan olinadigan tejamkorlikdan farqlash va bu chiqindilarni minimum darajasiga yetkazish zarur bo'lib qoldi. Bu holatdan kelib chiqib, neftni bug'lanishi natijasida yo'qotiladigan uglevodorodlarga baho beriladi.

Xalq xo'jaligidagi yo'qotilishlarni qisqartirish va ulardan xom-ashyo sifatida to'liq foydalanishda takomillashgan yangi texnika va texnologiyalarni ishlab chiqish mehnat unumdorligini ta'minlaydi.

Hozirgi vaqtda ham neftni yig'ish obyektlarini texnik jihozlashda germetiklash va takomillashtirish choralarining yetarli bo'lmaganligi uchun neftni yig'ishda, tashishda va saqlashda, ba'zida neftni kon sharoitida va zavodlarda tayyorlashda yengil uglevodorodlarni yo'qotilishi chegaraviy qiymatlardan oshib ketmoqda. Neft asosan o'lchash joylarida bug'lanishga yo'qotiladi va u yerda germetik bo'lmagan o'lchagichlarni (naporsiz tizimda neftni yig'ish), qo'yishda, yig'uv punktlarida, rezervuarlarda saqlashda, neft konlarining tovar parklarida, tovar-tashish boshqarmasida va neftni qayta ishlash zavodlarida sodir bo'lmoqda. Yo'qotilishlarni bartaraf etiladigan va bartaraf etilmaydigan holatda qarash mumkin. Bartaraf qilib bo'lmaydigan yo'qotilishlar neft kon korxonalarining texnik jihozlanishiga bog'liq bo'ladi va unda yangi texnologiyalarni va texnikalarni qo'llash yoki takomillashtirish asosida (neftni harakatlanishida germetiklash yo'li orqali bosimli va yuqori bosimli yig'ish tizimiga o'tish, rezervuar parklarini to'liq germetikligini ta'minlash va atmosferaga

tashlanadigan uglevodorodlarni to'liq ushlash, neftni oqib chiqishlar sonini kamaytirish va boshqalar) qisqartirishga erishiladi.

Bartaraf qilinadigan yo'qotilishlarga xo'jaliksizlik, texnikadan foydalanila olmaslik, kon jihozlari ishlatishda va saqlab turishda elementar buzilishlarga

yo'l qo'yishlar tashkiliy-texnik tadbirlarni qo'llash orqali bartaraf qilinadi.

Yengil fraksiyalarni yo'qotilishini bartaraf qilishda neft va gazni yig'ishni ratsional sxemasini tadbiq qilish hamda neftni saqlash va tashishda barqarorlashtirish uchun obyektlardan samarali foydalanish talab qilinadi.

References:

1. Agzamov A.X. «Neft' va gazni do'nyo energiya balansidagi o'rni», Toshkent, "Neft va gaz" jurnali -2015, № 4/2015b 67-70 bet.
2. Алъкушин А.И., "Эксплуатация нефтяных и газовых скважин", Москва, Недра – 1989, 360 стр.
3. Yuldoshev T.R., Eshkabilov X.Q. "Neft va gaz konlari mashina va mexanizmlari", O'quv qo'llanma, Qashqadaryo ko'zgusi OAV -2015. 328 bet.
4. Maxmudov N.N., Yuldashev T.R. "Neft va gaz qazib olish texnologiyasi va texnikasi ", Darslik, Toshkent, Fan va texnologiya nashriyoti-2015. 392 bet.
5. Maxmudov N.N., Yuldashev T.R., Akramov B.SH., Tursunov M.A. "Konlarda neft va gaz tayyorlash texnologiyasi", Darslik, Toshkent, Fan va texnologiya nashriyoti-2015. 308 bet.
6. Yuldashev T.R., Samiyev M.E., Nurboyev M.C. "Neft gazlaridan suyultirilgan uglevodorodlarni ishlab chiqarishni tadqiqotlash". Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va texnologik yangilash sharoitida fan-ta'lim-ishlab chiqarish integratsiyasini rivojlantirish muammolari va yechimlari. Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi. Qarshi sh.-2015 y. 116-118 b.
7. Rabbimov J.SH., Dononov J.U. Tabiiy gazni dastlabki tayyorlashda jihozlarning ishonchliligiga erishish // Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences Scientific Journal. Volume 2 Issue 3 ISSN 2181-1784 Impact factor:5.947 Ўзбекистон 2022/03 <https://www.oriens.uz/uz/journal/article/tabiiy-gazni-dastlabki-tayyorlashda-jihozlarning--ishonchliligiga-erishish/>
8. Turdiyev Sh.SH., Rabbimov J.SH. Qatlamdan kelayotgan oqimni jadallashtirish maqsadida qatlamga kislotali ishlov berish (Murodtepa maydoni misolida) // EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH Ўзбекистон 2022/03/12 <https://zenodo.org/record/6480734#.YoyFptxBxdg>
9. Komilov B.A., Rabbimov Ж.И. Qizota (Yoshlik-II) maydonining tektonik tuzilishini o'rganish // EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH Ўзбекистон 2022/04/15 <https://zenodo.org/record/6480734#.YoyFptxBxdg>
10. Rabbimov J.SH. Uglerodli po'latlarning konstruktiv mustahkamligini va korroziyaga bardoshliligini oshirish // EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH, 2(8), 227-234. <https://doi.org/10.5281/zenodo.704537012>
11. Rabbimov J.SH., Komilov B.A. Murodtepa maydonida o'tkazilgan sinov ishlarining natijalari // EURASIAN JOURNAL OF ACADEMIC RESEARCH, 2(9), 20-27. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7053971>

12. Турдиев, Ш., Комилов, Б., Раббимов, Ж., Бўриев, С., & Азимов, А. (2022). ҚИЗОТА (ЁШЛИК II) МАЙДОНИНИНГ ГИДРОГЕОЛОГИК ТУЗИЛИШИ. Eurasian Journal of Academic Research, 2(11), 242-245.<https://doi.org/10.5281/zenodo.7180185>

13. Турдиев, Ш., Комилов, Б., Раббимов, Ж., & Бўриев, С. (2022). МУРОДТЕПА МАЙДОНИДА ИЗЛОВ-ҚИДИРУВ ИШЛАРИНИ БАҲОЛАШ ТАМОЙИЛЛАРИ ВА ИҚТИСОДИЙ САМАРАДОРЛИК КЎРСАТКИЧЛАРИ. Eurasian Journal of Academic Research, 2(11), 246-250.<https://doi.org/10.5281/zenodo.7180213>